

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee arvamus teemal „Säästva tootmise ja tarbimise edendamine ELis” (ettevalmistav arvamus)

(2012/C 191/02)

Raportöör: **An LE NOUAIL MARLIÈRE**

11. jaanuaril 2012 otsustas Euroopa Liidu eesistujariik Taani vastavalt Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklile 304 konsulteerida Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteega järgmises küsimuses:

„Säästva tootmise ja tarbimise edendamine ELis”

(ettevalmistav arvamus).

Asjaomase töö ettevalmistamise eest vastutav põllumajanduse, maaelu arengu ja keskkonna sektsioon võttis arvamuse vastu 10. aprillil 2012.

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee võttis täiskogu 480. istungjärgul 25.-26. aprillil 2012 (26. aprilli istungil) vastu järgmise arvamuse. Poolt hääletas 124, vastu hääletas 8, erapooletuks jäi 5.

1. Järeldused ja soovitused

1.1 Komitee hindas eesistujariigi Taani taotlusel säästva tootmise ja tarbimise viisidele üleminekuks vajalikke vahendeid ja meetmeid. Komitee tervitab jõupingutusi ja selle teema olulisuse teadvustamist ELi institutsioonides ning soovib välja töötada uue ühise nägemuse majandusmudelist, kaasates organiseeritud kodanikuühiskonna kõik sidusrühmad ühisesse nõuandvasse erifoorumisse, et määratleda eesmärgid ja sihid ning luua ajakohane seireprotsess.

1.2 Kasulik oleks

— siduda omavahel tihedalt säästvat tootmist ja tarbimist toetav poliitika ja teisalt ressursitõhusa Euroopa tegevuskava⁽¹⁾ elluviimine. Liikmesriike tuleks julgustada viima neid meetmeid ellu tegevuskava ja Euroopa poolaasta raames.

— kasutada selliseid ulatuslikke rakendusmeetmeid ja stiimuleid, nagu näiteks mittesäästvate toodete järkjärguline kõrvaldamine, õiglasema fiskaalpoliitika väljatöötamine, roheliste riigihangete korraldamise edendamine, selliste toetuste järkjärguline ärakaotamine, milles ei võeta arvesse negatiivseid mõjusid keskkonnale, teadusuuringute ja ökonoomatsiooni toetamine, keskkonnakulude sisestamine, muude turustiimulite väljatöötamine, tarbijate ja töötajate aktiivne osalemine üleminekuotsustamises.

1.3 Samuti tuleb püüelda selle poole, et panna finantsüsteem⁽²⁾ säästval tootmisel ja tarbimisel põhineva majanduse teenistusse, keskendudes valdkondadele, mille ökoloogiline jalajälg on kõige tugevam, näiteks põllumajandus- ja toiduainesektor, põllumajandus, eluasememajandus, infrastruktuur ja transport.

1.4 Lisaks tuleks liikuda rangelt keskendumiselt energia ja kasvuhoonegaaside heite valdkondadele edasi ja käsitleda ka teisi ressursse ja keskkonnamõjusid, nagu näiteks veemajandus ja -kaitset, pinnasekasutust ja õhusaastet, ning võtta arvesse toodete üldist keskkonnamõju.

1.5 Toetades tootmisprotsessi ja toodete parandamist, on võimalik pakkuda tarbijatele ja kasutajatele tooteid ja teenuseid, mida nad soovivad kasutada tänu käitumise või arvamuse muutumisele.

1.6 Säästvate tarbimismudelite ja eluviiside edendamiseks tuleb seega tugevdada tarbijate liitude ja õiglase kaubanduse tootjate liitude rolli, propageerida ja kaitsta raiskavale tarbimisele alternatiivseid algatusi ning edendada parimaid tavasid.

⁽¹⁾ COM(2011) 571 final.

⁽²⁾ Komitee arvamus teemal „Finantssteenerite reguleerimine jätkusuutliku kasvu tagamiseks”, raportöör Edgardo Maria Iozia, ELT C 107, 6.4.2011, lk 21 ja „Majanduspoliitika parem koordineerimine aitab suurendada stabiilsust, elavdada majanduskasvu ja luua enam töökohti – ELi majandusjuhtimise tõhustamise hoovad”, raportöör Stefano Palmieri, ELT C 107, 6.4.2011, lk 7.

2. Sissejuhatus

2.1 Taani valitsus taotles 2011. aasta detsembris komiteelt ettevalmistava arvamuse koostamist **säästva tarbimise ja tootmise** edendamise kohta, pidades silmas kriisist väljumise, majanduse elavdamise ja ELi kliimamuutuste vastaste meetmete kooskõlastamist. Tuginedes Euroopa Komisjoni ressursitõhusa Euroopa tegevuskavale ja selles säästva tarbimise ja tootmise kohta esitatud alustele⁽³⁾, palus Taani valitsus komiteel hinnata vahendeid, mis on vajalikud Euroopa majanduse üleminekuks säästvale tarbimisele ja tootmisele ELis.

2.2 Seni põhines majandusareng mittetaastuvatel energiaallikatel ja loodusvaradel, järgides paradigmat „inimene kui looduse isand ja omanik”. Kaupade tootmisele ja teenuste pakkumisele on endiselt iseloomulik selliste kulude mitteamistamine, mille osas tuleks kehtestada maksud mittetaastuvate loodusvarade kasutamise ning kasvuhooonegaaside heite ja saasteainete keskkonda laskmise eest. Turumajanduses peavad siduvad õigus- sätted – mida tuleks võimalust mööda kohaldada üleüldiselt – kohustama majanduses osalejaid neid kulusid sisestama.

2.3 Säästev tarbimine ja tootmine tähendab selliste teenuste ja toodete kasutamist, mis hõlmavad suuremat väärtust ja kasutavad vähem loodusvarasid, ning see põhimõte on ressursitõhususe suurendamisele ja rohelise majanduse edendamisele suunatud strateegiate keskmes. 2008. aastal võttis komisjon vastu oma esimese säästva tarbimise ja tootmise tegevuskava, mis hõlmas säästvat tarbimist ja tootmist edendavaid tegevuspoliitikaid⁽⁴⁾. Neid aluseid silmas pidades on komisjonil kavas vaadata oma säästva tarbimise ja tootmise poliitika läbi 2012. aastaks.

3. Säästev tarbimine ja tootmine: poliitika ja vajalikud vahendid

3.1 Majandusmudelist uue ühise nägemuse loomine

3.1.1 Üks põhjuseid, miks säästva tarbimise ja tootmisega seotud poliitika mõju on seni piiratud olnud, seisneb asjaolus, et ehkki säästvuse mõiste on strateegiasse „Euroopa 2020” asjakohaselt lisatud, jäetakse see poliitika praktilisel rakendamisel sageli kõrvale. Praeguse majandusmudeli põhieesmärk seisneb majanduskasvu loomises ja tarbimise ärgitamises ning selle üldist tulemuslikkust hinnatakse SKP alusel. Üleminek säästvale tarbimisele ja tootmisele eeldab avatud ja läbipaistva arutelu pidamist, mille käigus käsitletakse iseseisvat majandusmudelit, mille tulemuslikkust hinnatakse selliste näitajate alusel, mis läheksid SKP-st kaugemale ja mõõdaksid ökoloogilist jalajälge, inimeste ja ühiskonna heaolu ja jõukust. Komitee on oma varasemates arvamustes esitanud komisjonile ettepaneku teha koos-

tööd, et luua säästva tarbimise foorum, mis võimaldaks uurida selliseid küsimusi nagu säästva majanduse aluseks olla võivad väärtused ja tegurid, mis takistavad kodanikke valimast säästva tarbimise mudeleid, vähese keskkonnamõjuga eluviiside valdkonnas saadud kogemused jne⁽⁵⁾.

3.2 Eesmärkide ja sihtide määratlemine ja seireprotsessi loomine

3.2.1 Teema on seotud mitmete poliitikavaldkondadega. Selleks, et jälgida säästva tarbimise ja tootmise eesmärkide elluviimisel saavutatud edu ja hinnata hetkeolukorda, on vaja luua tugev andmebaas tootmise ja tarbimise keskkonnatagajärgede kohta, et mõõta poliitikavahendite tõhusust, täiustada strateegiaid ja eesmärke, kohandada prioriteete ja luua seireprotsess.

3.3 Kodanikuühiskonna kaasamine

3.3.1 Kodanikuühiskonna kaasamine ülemaailmsel, riiklikul ja kohalikul tasandil on määrava tähtsusega, et tagada edukas üleminek keskkonnahoidlikule ja säästvale ja jätkusuutlikule majandusele. See üleminek õnnestub vaid juhul, kui ettevõtted, tarbijad ja töötajad näevad säästvat tarbimist ja tootmist soovitava võimaluse ja eesmärgina. Kõigil tasanditel tuleks luua asjakohased dialoogi- ja demokraatliku osalemise süsteemid⁽⁶⁾.

3.3.2 Sellega seoses tuleb lõpetada tööstusinvesteeringute, ELi ettevõtete konkurentsivõime ja tarbijate ostuvõime vastandamine. Kõige kindlam viis ELi siseturu elavdamiseks on tõsta tarbijate nõudmiste taset. Nii väärtustatakse ka Euroopa teadusuuringute tulemusi ja täidetakse keskkonnakaitse eesmärke. See nõuab ka investeeringute jäämist Euroopasse.

3.4 Säästva tarbimise ja tootmise poliitika ning ressursitõhusa Euroopa tegevuskava otsene sidumine

3.4.1 Komisjon on oma juhtalgatusega ja ressursitõhusa Euroopa tegevuskavaga⁽⁷⁾ muutnud ressurside tõhusa kasutamise edendamise Euroopa majanduste jaoks esmatahtsaks

⁽³⁾ COM(2011) 571 final, lk 6 ja 7.

⁽⁴⁾ COM(2008) 0397 final

⁽⁵⁾ Komitee arvamus teemal „Säästva majanduse ülesehitamine tarbimismudeli muutmise kaudu”, raportöör Anna Maria Darmanin, ELT C 44, 11.2.2012, lk 57 ja EMSK arvamus (ELT-s veel avaldamata) „SKP täiendamine – kodanikuühiskonna kaasamine täiendavate näitajate valimisse” (omaalgatuslik arvamus), raportöör Stefano Palmieri.

⁽⁶⁾ ELT C 44, 11.2.2012, lk 57.

⁽⁷⁾ COM/2011/0571 final ja komitee arvamus „Ressursitõhusa Euroopa tegevuskava”, raportöör Siobhán Egan (ELT-s veel avaldamata).

küsimuseks. Tegevuskava elluviimine on lisatud strateegiasse „Euroopa 2020” ja Euroopa poolaastasse. Komitee soovib siduda säästva tarbimise ja tootmise tegevuskava läbivaatamise tihedalt ressursitõhusa Euroopa tegevuskava ja seitsmenda keskonnaalase tegevusprogrammi ⁽⁸⁾ elluviimisega, et säästva tarbimise ja tootmise tegevuspoliitika saaksid osa ressursitõhususe ja Euroopa poolaasta seireraamistiku kõrgendatud poliitilisest tähelepanust. Säästva tarbimise ja tootmise teatud näitajate lisamine ressursitõhususe näitajate hulka looks aluse säästva tarbimise ja tootmise eesmärkidele ja seiresüsteemidele.

3.5 Liikmesriikide innustamine

3.5.1 Säästva tarbimise ja tootmise eespool viidatud eesmärgid võiksid aidata kaasa liikmesriikide poliitika edendamisele selles valdkonnas. Riigid võiksid kasu saada säästvale tarbimisele ja tootmisele suunatud tegevuspoliitikate lisamisest tegevuskava elluviimisesse ja Euroopa poolaasta seireprotsessi.

3.6 Säästva tarbimise ja tootmise poliitika mitmesuguste vahendite kasutamine

3.6.1 Kuna säästva tarbimise ja tootmise tegevuspoliitika on oma loomult valdkonnaüleline ja arvesse tuleb võtta mitmeid aspekte, oleks vaja eri tasandil luua või koondada terve rida poliitilisi vahendeid, et suunata tootmis- ja tarbimismudeleid säästvuse poole. ELi, liikmesriikide ning kohalike ja piirkondlike omavalitsuste tasandil tuleb välja töötada aktiivsed poliitika-meetmed. Eelistatud vahendites tuleks siduda regulatiivseid ja vabatahtlikke meetmeid, nagu näiteks regulatiivseid ja vabatahtlikke meetmeid, nagu näiteks regulatiivseid meetmeid mittesäästvate toodete järkjärguliseks kõrvaldamiseks, õiglasema fiskaalpoliitika vahendid, roheliste riigihangete korraldamise edendamine, selliste toetuste järkjärguline kaotamine, milles ei võeta arvesse negatiivseid mõjusid keskkonnale, teadusuuringute ja ökoinnovatsiooni toetamine, keskkonnakulude sisestamine ja muud turul võetud stiimulid ning tarbijate ja töötajate aktiivne osalemine ülemineku protsessis ⁽⁹⁾.

3.6.2 Euroopa Komisjoni 2008. aasta säästva tarbimise ja tootmise tegevuskava põhines sellel kombineeritud poliitilisel lähenemisel, mis tuleks läbivaatamisprotsessis säilitada. Siinkohal võiks siiski kavandada kõrgemaid sihte ja vahendite kohandamist, võttes arvesse seatud eesmärgi, seni saavutatud vähest edu ning vähese CO₂-heitega ja vähem taastumatuid loodusvarasid kasutavale majandusele ülemineku pakutavaid võimalusi kriisist väljumiseks.

3.6.3 Säästva tarbimise ja tootmise raames kasutatavad vahendid on suures ulatuses vabatahtlikud ja põhinevad teavitusel (ökomärgis, EMAS, tarbijate teadlikkuse suurendamise

kampaaniad jne). Neid vahendeid kasutavad vähesed ettevõtted ja tarbijad, kes piirduvad teatud sektorite ja ühiskonnarühmadega. Seniste vahenditega on kasutajate arvu raske suurendada. Regulaatiivsete vahendite kasutamine on vältimatu, et kõrvaldada järkjärgult mittesäästvad tooted ja tarbimismudelid.

3.7 Keskendumine valdkondadele, mille ökoloogiline jalajälg on tugevam

3.7.1 Suurem osa keskkonnale kahjulikest mõjudest tulevad toiduainete ja jookide tarbimisest, elamumajandusest, infrastruktuurist ja liikuvusest ning energia- ja tööstustootmisest. Säästva tarbimise ja tootmise tulevane poliitika peaks seega keskenduma kõigile nendele valdkondadele. Arvestades asjaolu, et toiduainete ja jookide tarbimise kõrge keskkonnamõju on tihedalt seotud põllumajandussektoriga, peaksid asjakohased tegevuspoliitika olema otseselt seotud säästvat põllumajandust edendava poliitikaga.

3.7.2 Säästev põllumajandus eeldab loodusvarade mõistlikku kasutamist, mahetootmise toetamist ning sellist põllumajandus- ja toiduainetööstust, mis tagaks tervisliku ja saastamata toidu pakkumise vahe- ja lõpptarbijatele. Komitee arvates peitub jätkusuutliku põllumajanduse võti sellise kvantitatiivselt piisava, kvalitatiivselt väärtusliku, piirkonniti erineva, ulatuslikult levinud ning loodussõbraliku toiduainete toomise säilitamises, mis kaitseb ja hoiab maapiirkondi, säilitab toodete mitmekesisuse ja erinevused ning edendab mitmekülgseid ja liigirikkaid kultuurimaastikke ja maapiirkondi ⁽¹⁰⁾.

3.8 Liikumine energia ja kasvuhoonegaaside kitsalt teemalt üldisema käsitluse poole, võttes arvesse ka muid ressursse ja keskkonnamõjusid

3.8.1 Viimastel aastatel on säästva tarbimise ja tootmise poliitika erilist tähelepanu pööratud energiatarbimise ja kasvuhoonegaaside heite küsimustele. Ent tootmine ja tarbimine tekitavad ka muid tagajärgi, mida ei tasuks tähelepanuta jätta, näiteks sellistes valdkondades nagu veemajandus ja -kaitse, pinnasekasutus ja õhusaaste. Säästva tarbimise ja tootmise edendamise tulevase poliitika meetmed peaksid laienema ka muudele ressursidele kui energia ja neis tuleks arvesse võtta üldist keskkonnamõju.

3.9 Tootmisprotsessi ja toodete parandamine

3.9.1 Selleks, et ärgitada tootjaid parandama oma toodete keskkonnatõhusust kogu elutsükli jooksul, tuleks tunnustada tootja laiendatud vastutuse põhimõtet, nagu see on kehtestatud teatud õigusaktides üldpõhimõttena ja ettevõtete juriidilise vastutuse alusena.

⁽⁸⁾ Komitee arvamus „Seitsmes keskonnaalane tegevusprogramm, järg kuuendale keskonnaalasele tegevusprogrammile”, raportöör: Lutz Ribbe, (Vt käesoleva Euroopa Liidu Teataja lk 1).

⁽⁹⁾ Vt samuti komitee arvamus teemal „Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee seisukoht ÜRO säästva arengu konverentsi (Rio+20) ettevalmistamisel”, raportöör Hans-Joachim Wilms, ELT C 143, 22.05.2012, lk. 39.

⁽¹⁰⁾ EMSK arvamus „Rio+20: rohelise majanduse ja juhtimise parandamise suunas”, raportöör Hans-Joachim Wilms, Vt, ELT C 376, 22.12.2011, lk 102-109

3.9.2 Oluline on toetada kahe-suunalist lähenemisviisi, et oleks võimalik liikuda säästvate toodete poole. Vaja on toetada teadusuuringuid keskkonnasäästlike toodete ja nende arendamise kohta avaliku sektori teadusuuringutele suunatud rahastamise kaudu ning luua innovatsiooni toetuseks piisavaid stiimuleid. Teisalt tuleks kasutada ka selliseid regulatiivseid vahendeid, nagu näiteks ökodisaini direktiiv, et kõrvaldada järgjärgult mittesäästvad tooted. Selleks tuleks kõnealuse direktiivi kohaldamisala laiendada ja rakendamist kiirendada.

3.9.3 Kui soovitakse, et ettevõtted ja tarbijad teeksid üha säästvamaid valikuid, on ülioluline jälgida seda, et toodete ja teenuste keskkonnatõhusus oleks läbipaistev. Komisjoni ettepanek konsultatsioonides säästva tootmise ja tarbimise poliitika teemal kasutada selleks meetodikat, mis võimaldaks määrata toodete ökoloogilist jalajälge, tundub olevat sobiv lähenemisviis. Seda tuleks siiski täiendada muude vahenditega (näiteks sotsiaalsete näitajatega väljaspool SKP-d), et parandada säästvusega seotud teavitamist kogu tarneahela ulatuses.

3.9.4 Vaja on propageerida uusi kaubandusmudeleid, mis tõstaksid praeguse rõhuasetuse materjalide voolt väärtuse ja heaolu loomisele, soosides näiteks asjade rentimist nende ostmise asemel, ühisautode programme ja logistilisi lahendusi, millega vähendatakse veoautode tühjal sõitmist tänu ettevõtete koostööle.

3.10 Säästvate tarbimismudelite ja elustiilide propageerimine

3.10.1 Tarbimisviiside muutusele tuleb varasemast enam tähelepanu pöörata. Eesmärk on edukalt kaotada seos tarbimise ja negatiivse keskkonnamõju vahel. Vaja on luua erinevaid poliitilisi vahendeid, et propageerida säästva tarbija käitumismudelit, võttes arvesse ressurside uuendustsüklite kestust, ressurside piiratust ning ELi siseturu üldist mõju (import ja eksport).

3.10.2 Säästvat tarbimist ja tootmist edendav poliitika peab arvesse võtma asjaolu, et tarbija säästvad valikud nõuavad säästvate toodete ja teenuste kättesaadavust turul taskukohase hinnaga, tarbijatele suunatud selget ja usaldusväärset teavet ning asjakohaseid majanduslike stiimuleid. Eelkõige tuleks võtta meetmeid selleks, et parandada tarbijate teavitamist ja vältida segadusttekitavat teavet ja nn rohepesu.

3.10.3 Vastuvõetavad meetmed peaksid **tugevdama tarbijate liitude rolli muutuste läbiviijatena** ja soodustama dialoogi säästvate eluviiside üle kodanikuühiskonna tasandil, luues *arutelufoorumeid*, mis võimaldaksid arutada seisukohti ning jagada kogemusi ja parimaid tavasid.

3.10.4 Üleminek säästvatele eluviisidele nõuab ka asjakohast investeerimist avalikku infrastruktuuri. Näiteks vajab ühistranspordi edendamine auto alternatiivina ajakohase ühistranspordisüsteemi loomist, säästev transport vajab elektrienergia ja

biokütuste infrastruktuuri ning ringmajandus vajab tõhusaid tagastamissüsteeme ja jäätmekogumiskeskusi oma kasutusea lõppu jõudnud toodete jaoks.

3.10.5 Komitee on tõstnud mitu korda esile haridusprogrammide osatähtsust säästva käitumise juurutamisel. Komitee kordab, et selliste programmide sihtrühm ei peaks olema ainult koolid ja noored – mis on mõistagi samuti olulised –, vaid need peaksid olema suunatud kõigile kodanikele olenemata nende vanusest ja sotsiaalsest olukorrast, pöörates erilist tähelepanu keskkonnaohutude ja -kahjude tulemusel tekkinud kumulatiivsele ebavõrdsusele.

3.10.6 Kaubavedajate, jaemüüjate ja tarneahela teiste osalejate mõju säästva tarbimise valikutele on märkimisväärne muu hulgas ülemaailmset tootmist ja logistikat puudutavate nõudmiste tõttu. Komisjon tegi varem Euroopa kõige suuremate jaemüüjatega koostööd jaemüügi ümarlauafoorumi raames. Seda strateegiat võiks laiendada teistele kaubavedajatele, logistikaettevõtjatele jne.

3.10.7 Rohelised riigihanked on säästvate toodete turgude arenguks oluline edasiiviiv jõud. Vaja oleks käsitleda viise, kuidas suurendada roheliste riigihangete poliitika tõhusust.

3.11 Majanduslike stiimulite loomine fiskaalpoliitikas

3.11.1 Eespool nimetatud säästva tarbimise ja tootmise edendamise meetmeid on võimalik tugevdada, kui ettevõtteid ja tarbijaid julgustatakse säästva käitumise kasuks otsustama majanduslike stiimulite kaudu, mis – nagu me teame – ei seisne üksnes turuhindades. Säästva tarbimise ja tootmise poliitikaga peaks seega kaasnema maksusüsteemi keskkonnasäästlikumaks muutmine, mis tähendaks selliste majanduslike stiimulite loomist, mille eesmärk on jagada üleminekuuga kaasnev koormus õiglaselt suurte ettevõtete ja VKEde, kodanike, ettevõtete ja tarbijate vahel ning kõrvaldada järkjärgult keskkonnale kahjulikud toetused. Sellegipoolest oleksid need jõupingutused asjatud, kui ohvriks tuuakse Euroopa sotsiaalmudeli rahastamine ja asendatakse see taastumatute loodusvarade uue maksustamisega, millest saadava maksutulu kasutamise kohta sotsiaalkaitse rahastamiseks puudub igasugune tagatis. See oleks ohtlik, kulukas ja ebavajalik. Igal juhul kuulub maksustamine liikmesriikide pädevusse, ent säästvuse ja jätkusuutlikkuse huvides ei tasu suurendada maksukonkurentsi liikmesriikide vahel.

3.12 Õiglase ülemineku tagamine

3.12.1 Üleminek rohelsele majandusele on säästev juhul, kui see tekitab keskkonnasäästlike töökohti ja kui see muudab töökohti keskkonnasäästlikumaks keskkonnahoidlikumate tootmisprotsesside kaudu, nagu see on näiteks taastuvenergia tootmise, säästva transpordi ja energiatõhusate eluasemete puhul. Üleminekust kasu saamiseks tuleb aga siiski võtta sotsiaaldialoogil põhinevaid aktiivse poliitika meetmeid, mille eesmärk on luua töötajatele (palga, töötingimuste ja arenguvõimaluste

seisukohast) inimväärseid ja kvaliteetseid töökohti. Vaja on aktiivselt arendada keskkonnasõbralikku majandustegevust ja rohelist turge ning edendada vajataavaid kutseoskusi

koolitus- ja töölase ümberõppega seotud asjakohaste toetuste ja meetmete kaudu ⁽¹⁾, mis soodustavad soolist võrdõiguslikkust ning meeste ja naiste võrdset osalemist selles üleminekus.

Brüssel, 26. aprill 2012

Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomitee
president
Staffan NILSSON

⁽¹⁾ Komitee arvamus teemal „Keskkonnahoidlike töökohtade edendamine ELi kliima- ja energiapaketi jaoks”, raportöör Edgardo Maria Iozia, ELT C 44, 11.2.2011, lk 110.